

Charzewski, Stanisław

Stary pałac biskupi we Fromborku

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3, 321-323

1959

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STARY PAŁAC BISKUPI WE FROMBORKU

W wyniku ożywionych robót budowlanych po roku 1499, (podjętych na mocy uchwały kapituły z 3 marca 1480)¹⁾, powstaje przy murze wschodnim, wewnątrz dziedzińca katedralnego, poprzednik starego pałacu biskupiego, dom biskupi. Zastępuje on teraz położoną na wschód od katedry, poza murami, kanonię pod wezwaniem św. Jana Nepomucena, która od czasów biskupa Sorboma (1373 — 1401) aż do biskupa Watzenrodego (1489 — 1512), miała obowiązek goszczenia biskupa w czasie odwiedzin katedry; most zwodzony łączył ją z okrągłą wieżą przy murze wschodnim. Już za czasów biskupa Fabiana Luzjańskiego (1512 — 1523) rozbudowuje dom biskupi mieszkający w nim kanonik Tiedemann Giese. W roku 1524, po ukończeniu rozbudowy, wprowadził się do domu biskupiego 11 marca dziekan kapituły Jan Ferber (1522 — 1539)²⁾. Po zakończeniu w roku 1526 działań wojennych, biskup Maurycy Ferber (1523 — 1537) przenosi tam na stałe kwaterę biskupią. Piszący o kilka dziesiątków lat później kronikarze Jan Leo, Tomasz Treter, Krzysztof Hartknoch oraz proboszcz kapituły dr Franciszek Dittrich przed pierwszą wojną światową, błędnie przypisują biskupowi Ferberowi budowę starego pałacu biskupiego jako budowli nowej, wzniesionej od fundamentów. Fr. Dittrich opiera swoje twierdzenie na napisie z tablicy pamiątkowej sporządzonej w roku 1537 ku czci biskupa Ferbera, obecnie wmurowanej w południową ścianę pałacu, ongiś mieszczącej się na południowo-zachodniej ścianie bastionu przed bramą południową, dzisiaj już nieistniejącego: *Mauritius. Ferber. Eps. Varmien. pro // decore. ac. monvment's. ecliae. suae. hic. // extructis. hoc. posuit. Ao. M. DXXXVII*. Jak stwierdzają przytoczeni kronikarze Leo i Treter, biskup Maurycy Ferber odnawia również obwarowania katedry; skoro więc pierwotnie, po śmierci biskupa Ferbera w roku 1537, tablicę ku jego czci umieszczono na południowo-zachodniej ścianie bastionu, należy przypuszczać że *hoc posuit* dotyczyło bastionu, zaś *pro decore ecclesiae suae* — wzmocnienia obwarowań, dla zabezpieczenia dostojęstwa katedry.

Jako więc bezsprzecznie wiarygodniejsze należy przyjąć przytoczone wywody Eugeniusza Brachvogla, wikariusza kapituły, o rozbudowie domu biskupiego za czasów biskupa Ferbera, oparte na ówczesnych registrach kasy budowlanej Kapituły Warmińskiej. Ten pogląd potwierdza również Adolf Bötticher, mówiąc o budowie pałacu biskupiego rzekomo przez biskupa Ferbera, lecz na starszych dolnych partiach³⁾.

W latach powojennych przyjęło się, nawet w oficjalnych określeniach konserwatora zabytków, niewłaściwe miano dla starego pałacu biskupiego, „pałac

¹⁾ Eugen Brachvogel, *Des Copernicus Dienst im Dom zu Frauenburg, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands* (dalej ZfGAE) Bd. 27, s. 569 — 571.

²⁾ Brachvogel, *Copernicus Dienst*, s. 571 — 572.

³⁾ Franz Dittrich, *Der Dom zu Frauenburg*, ZfGAE, Bd. 18, s. 576 — 577; Bd. 19, s. 109 — 110; Brachvogel, *Die Sternwarte des Copernicus in Frauenburg*, ZfGAE, Bd. 27, s. 340; Ferdinand von Quast, *Denkmale der Baukunst in Preussen*, 1862, Heft 3, s. 26; Adolf Boetticher, *Bau- und Kunstdenkmäler in Ermland*, 1894, s. 82 — 83.

biskupa Ferbera", mimo że polscy autorzy Mieczysław Orłowicz i Stanisław Srokowski⁴⁾ w okresie międzywojennym, opisując Frombork, posługują się uzasadnioną tradycyjną nazwą „stary pałac”. Jak wynika z przytoczonych tutaj wywodów, biskup Maurycy Ferber nie budował pałacu biskupiego, ani też pałac ten nie był dziedziczną własnością rodziny Ferberów, uzasadniającą miano. Stosowanie więc nazwy „pałac biskupa Ferbera”, jest tylko kontynuowaniem błędu zasłużonego zresztą wielce historyka wzgórze katedralnego we Fromborku, dr Franciszka Dittricha, który przeoczył sprawę przeniesienia tablicy

Frombork. Obraz nieznanego, współczesnego malarza, obecnie znajdujący się w prawej bocznej nawie katedry we Fromborku, przedstawiający procesję na dziedzińcu katedralnym z udziałem króla Jana III. W głębi po prawej stronie stary pałac biskupi; po lewej — katedra, kuria Beatæ Mariæ Virginis assumptæ ad cornu ecclesiae occidentale oraz północna wieża bramna, dzisiaj już nie istniejąca, zabudowana w XVIII wieku. (Według zdjęcia A. Kuraczyka, Olsztyn)

⁴⁾ Mieczysław Orłowicz, *Ilustrowany przewodnik po Mazurach Pruskich*, W-wa 1923, s. 272; Stanisław Srokowski, *Prusy Wschodnie, kraj i ludzie*, Warszawa 1929, s. 156.

pamiątkowej ku czci biskupa Ferbera, po zburzeniu barbakanu w połowie XIX wieku, na południową ścianę pałacu, kojarząc błędnie słowa „hoc posuit” z pałacem, zamiast z barbakanem.

Pałac płonie w roku 1630. Protokół z posiedzenia kapituły 12 listopada 1630 r. stwierdza pośród innych strat: zniszczono kanonie, inne budynki kanoników i ogrodzenia; spłonął pałac biskupi przy katedrze⁵⁾.

Pałac odnawia biskup Wydźga (1659 — 1679) w roku 1666; biskup Szembek (1724 — 1740) przebudowuje w roku 1727, jak stwierdza tablica pamiątkowa w korytarzu na parterze (dzisiaj nieistniejąca); również odnawia go biskup Krasicki (1767 — 1795)⁶⁾. W latach 1841 — 1842 pałac przebudowano, umieszczając w nim administrację diecezjalną⁷⁾.

Z pałacu biskupiego prowadził na wysokości pierwszego piętra, wzdłuż muru, drewniany ganek do sali kapitulnej, gdzie jeszcze dzisiaj widzi się na tej wysokości zamurowane drzwi⁸⁾.

RECENZJE i OMÓWIENIA

JOACHIM MEYER-LANDRUT, *Die Behandlung von staatlichen Archiven und Registraturen nach Völkerrecht*, Archivalische Zeitschrift, München 1959, t. 48, s. 45 — 120.

Problemy prawa archiwalnego w ogóle, a międzynarodowego prawa archiwalnego w szczególności są w teorii i praktyce archiwalnej już od kilku ostatnich lat coraz szerzej omawiane¹⁾.

Dla polskiej archiwistyki ma to zagadnienie szczególnie ważne znaczenie, przede wszystkim ze względu na archiwalia Ziem Zachodnich, a niejako odrębne znaczenie ze względu na archiwalia z terenów byłych Prus Wschodnich²⁾. Sprawa zasobu aktowego obszaru dawnego państwa zakonnego, Prus Książęcych i Wschodnich, była od roku 1945 przedmiotem wielu sporów na tle prawa archiwalnego i prawa międzynarodowego³⁾. Z drugiej strony spory te były bardzo czułym sejsmografem wydarzeń na polu międzynarodowej polityki⁴⁾. Problem ten zapoczątkowany został już dawno, w okresie stosunków polsko-krzyżackich⁵⁾. Jednakże stał się jednym z istotnych problemów prawa międzynarodowego z chwilą przeniesienia działań wojennych (II wojny światowej) na teren Prus Wschodnich. Chodziło tu o materiały archiwalne, ewakuowane z archiwum państwowego w Królewcu oraz z archiwum diecezjalnego, war-

⁵⁾ Dittrich, Bd. 18, s. 607.

⁶⁾ Brachvogel, Ccppernicus-Dienst, Bd. 27, s. 572; Boetticher, s. 83.

⁷⁾ Brachvogel, Sternwarte, s. 349.

⁸⁾ Boetticher, s. 83.

¹⁾ Zaznaczyć wypada, że tezy J. Meyer-Landruta uznane zostały również za podstawową pracę przez archiwistów Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Zob. H. O. Meisner u. Wolfgang Leesch, Grundzüge einer deutschen Archivterminologie, Archivmitteilungen 1955, z. 4, s. 1.

²⁾ K. Forstreuter, Das Preussische Staatsarchiv in Königsberg. Göttingen 1955, s. 19 — 23. Fodkreślić wypada starania stanów Prus Królewskich o akta krzyżackie jako podstawy ich wyjątkowego stanowiska w Polsce. Na tym tle zrozumieć można poglądy Lengnicha.

³⁾ W. Hubatsch, Göttinger historische Arbeiten am Königsberger Staatsarchiv 1947 — 1952, s. 229, zob. moje uwagi w szkicu „Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Olsztynie”, Komunikaty Mazursko-Warmińskie r. 1958, z. 3, s. 274 — 275, przyp. 21 i 22.

⁴⁾ A. Stebelski, Przegląd powojennych publikacji, dotyczących archiwów. Archeion t. XVIII, s. 164 i nast.

⁵⁾ K. Forstreuter, Das Preussische... s. 20.